

ADRAN 11: YSTADEGAU, DATA, POLAU PINIWN AC AROLYGON

11.1 Cyflwyniad

11.2 Egwyddorion

11.3 Atgyfeiriadau Gorfodol

11.4 Canllawiau

- Ystadegau
- Data
- Polau Piniwn, Arolygon, Holiaduron, Pleidleisiau, Grwpiau Ffocws a Vox Pops

11.1 CYFLWYNIAD

Mae cywirdeb, didueddrwydd, eglurder a hygrededd yr un mor bwysig pan fydd gwerthoedd rhifiadol a data yn cael eu defnyddio yn allbwn y BBC ag ydynt yng ngweddill ei newyddiaduraeth, a'i allbwn arall. Rhaid i wneuthurwyr cynnwys fod yn drwyadl wrth arfer amheuaeth ddyladwy. Pan fydd y BBC yn comisiynu neu'n cynnal ymchwil ei hun, gan fuddsoddi awdurdod y BBC, rhaid i'r gynulleidfa allu ymddiried yn yr hyn sy'n cael ei adrodd.

Mae ystadegau a data yn ffynhonnell bwysig o wybodaeth a all arwain at allbwn arwyddocaol a dadlennol cyn belled â bod y cwestiynau cywir yn cael eu gofyn, a bod ymwybyddiaeth wybodus o'r peryglon. Gall data gynnwys gwybodaeth o unrhyw fath, nid data ystadegol yn unig, a gellir ei gael mewn sawl ffordd wahanol fel ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth, rhyddhau gwybodaeth heb ganiatâd, crafu ac ymchwilio i ffynonellau agored.

Dim ond mewn amgylchiadau eithriadol y gellir cyfiawnhau defnyddio data a gafwyd drwy hacio, a byddai angen ystyried budd y cyhoedd yn ofalus. Dylai unrhyw gynhyrchydd dibynadwy o ddeunydd o'r fath allu egluro'r dulliau a'r prosesau y mae'n seiliedig arnynt.

Gall defnyddio ystadegau, data a rhifau greu ymdeimlad o sicrwydd i'r gynulleidfa ond maent yn aml yn gynrychioliadau amherffaith, a gallant gynnwys anghywirdebau a gwallau mesur, felly dylid ystyried eu helfennau ansicr.

Gall polau piniwn, arolygon, holiaduron, pleidleisiau ffôn ac ar-lein, vox pops a grwpiau ffocws i gyd chwarae rhan ddefnyddiol a buddiol wrth ddarganfod beth mae gwahanol bobl a grwpiau mewn cymdeithas yn ei feddwl neu'n ei brofi. Rhaid i'r BBC fod yn glir wrth wahaniaethu rhwng y darluniadol a'r mesuradwy, bod yn

fanwl gywir yn ei ddefnydd o iaith, er mwyn sicrhau uniondeb newyddiaduraeth a chynnwys y BBC.

Yn yr un modd, pan fydd data – a dadansoddiad o'r data hwnnw – yn sail i allbwn, rhaid i wneuthurwyr cynnwys sicrhau bod y technegau a'r offer a ddefnyddir yn gadarn.

Dylid darllen yr adran hon ochr yn ochr ag Adran 3: Cywirdeb.

11.2 EGWYDDORION

11.2.1 Rhaid i'r un amheuaeth a datgysylltiad a fyddai'n cael ei arfer mewn unrhyw ran o newyddiaduraeth y BBC hefyd gael ei arfer gydag ystadegau, data, polau piniwn ac arolygon.

11.2.2 Dylai'r gynulleidfa fod yn hyderus, pan fydd yn darllen neu'n clywed ystadegau gan y BBC, nad yw'r ffigurau'n cael dim mwy na dim llai o bwys na'r hyn y mae'r dystiolaeth yn ei gefnogi.

11.2.3 Dim ond pan fo'n bosibl darparu cyd-destun, cafeatau a chyfyngiadau perthnasol y dylid defnyddio ystadegau, data, polau piniwn ac arolygon.

11.2.4 Rhaid i'r gynulleidfa fod yn glir a yw pŵl neu arolwg yn gynrychioliadol neu a yw, er enghraifft, yn un lle mae pobl wedi dewis cymryd rhan.

11.2.5 Nid yw'r BBC yn comisiynu polau bwriad pleidleisio yn ystod cyfnodau etholiadau neu refferenda perthnasol.

11.3 ATGYFEIRIADAU GORFODOL – rhaid eu hatgyfeirio ymlaen llaw

Mae pob atgyfeiriad gorfodol yn rhan hanfodol o broses olygyddol a sicrhau cydymffurfiaeth y BBC a rhaid cadw atynt.

Atgyfeirio i'r Cyfarwyddwr Polisi a Safonau Golygyddol

11.3.1 Rhaid i unrhyw gynnig i gael mynediad heb ei awdurdodi at systemau neu gyfrifon cyfrifiadurol drwy hacio neu gomisiynu hacio gan drydydd partïon gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Cyfarwyddwr Polisi a Safonau Golygyddol.

(Gweler 11.4.18-11.4.21)

(Gweler Adran 7 Preifatrwydd: 7.4.44-7.4.45)

Atgyfeiriadau i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth

11.3.2 Rhaid i unrhyw gynnig i gomisiynu pŵl piniwn (neu i ddefnyddio dulliau eraill, fel dadansoddi data) gyda'r bwriad o samplu cefnogaeth i bleidiau gwleidyddol neu fwriadau pleidleisio mewn cysylltiad ag etholiadau neu refferenda gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth i'w gymeradwyo.

(Gweler 11.4.33)

(Gweler Adran 10 Gwleidyddiaeth a Pholisi Cyhoeddus: 10.3.7)

11.3.3 Rhaid i unrhyw gynnig i ohebu ar fwriadau pleidleisio a gafwyd drwy ddulliau ymchwil heblaw polau piniwn gael ei atgyfeirio i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.

(Gweler 11.4.36-11.4.37)

(Gweler Adran 10 Gwleidyddiaeth a Pholisi Cyhoeddus: 10.4.16-10.4.18)

11.3.4 Rhaid i unrhyw gynnig i gomisiynu pŵl piniwn ar faterion polisi cyhoeddus, pynciau gwleidyddol neu ddiwydiannol dadleuol, neu ar 'bynciau dadleuol' mewn unrhyw faes arall, gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth¹.

(Gweler 11.4.29-11.4.30)

(Gweler Adran 10 Gwleidyddiaeth a Pholisi Cyhoeddus: 10.4.19-10.4.20)

11.3.5 Rhaid i unrhyw gynnig i gomisiynu pŵl piniwn neu unrhyw fath o arolwg, holiadur, pleidlais neu grŵp ffocws ar faterion polisi cyhoeddus, pynciau gwleidyddol neu ddiwydiannol dadleuol y diwrnod, neu ar 'bynciau dadleuol'

¹ Cyfeiriwch at God Ofcom Adran 5 ar gyfer Ystyr 'materion sy'n destun dadlau gwleidyddol neu ddiwydiannol a materion sy'n ymwneud â pholisi cyhoeddus cyfredol'

mewn unrhyw faes arall, gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth².

(Gweler 11.4.39-11.4.42)

(Gweler Adran 10 Gwleidyddiaeth a Pholisi Cyhoeddus: 10.4.19-10.4.20)

11.3.6 Rhaid i unrhyw gynnig i arwain gyda chanlyniad un pŵl piniwn, neu i arwain gyda hynny mewn unrhyw allbwn neu hysbysiad gwthio, gael ei atgyfeirio i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.

(Gweler 11.4.34)

11.3.7 Rhaid i unrhyw gynnig i gomisiynu polau piniwn neu unrhyw fath o arolwg sy'n ceisio barn neu'n holi am brofiadau plant a phobl ifanc ar unrhyw fater gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.

(Gweler 11.4.31)

(Gweler Adran 9 Plant a Phobl Ifanc fel Cyfranwyr: 9.4.3, 9.4.10 a 9.4.24-9.4.25)

11.3.8 Pan fydd y BBC yn comisiynu polau piniwn, dylid cyhoeddi'r holl ganlyniadau a'r data ar eu cyfer fel arfer. Dylai unrhyw gynnig i beidio â gwneud hynny gael ei atgyfeirio i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.

(Gweler 11.4.32)

Atgyfeiriadau Eraill

11.3.9 Dylai unrhyw gynnig i grafu gwefannau am ddata neu i ddefnyddio data a grafwyd neu a echdynwyd gan raglen gyfrifiadurol o'r rhan gyhoeddus o wefannau gael ei atgyfeirio i'r tîm Polisi Golygyddol.

(Gweler 11.4.18-11.4.19)

11.3.10 Rhaid i unrhyw gynnig i ddefnyddio data sy'n deillio o hacio neu sydd wedi'i ryddhau heb ganiatâd gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r tîm Polisi Golygyddol a'r tîm Cyngor Cyfreithiol Rhaglenni.

(Gweler 11.4.18 ac 11.4.20)

11.3.11 Rhaid i unrhyw gynnig i gynnal pleidlais dros y ffôn, drwy neges destun neu ar-lein (gan gynnwys y cyfryngau cymdeithasol) ar unrhyw fater gael ei

² Gweler troednodyn 1

atgyfeirio i'r Uned Cyngor a Chontractau Technegol Rhyngweithedd (ITACU) a'r tîm Polisi Golygyddol. Rhaid cwblhau'r broses gymeradwyo briodol.

(Gweler 11.4.41-11.4.43)

(Gweler Adran 17 Cystadlaethau, Pleidleisiau a Rhyngweithio: 17.4.23-17.4.24)

11.4 CANLLAWIAU

Ystadegau

11.4.1 Pan fydd allbwn yn cynnwys ystadegau, dylent fod yn eu cyd-destun, wedi'u pwysoli, eu dehongli, eu herio lle bo hynny'n briodol, a'u cyflwyno'n glir. Ni ddylai defnydd y BBC o ffigurau roi dim mwy na dim llai o bwysau iddynt nag y mae'r dystiolaeth yn ei gefnogi.

Gall rhifau gyfleu manylder a sicrwydd ac, o ganlyniad, mwy o hyder neu bwysau. Gellir gwneud y disgrifiad o newid yn fwy manwl a sicr drwy ychwanegu gwerth rhifol. Fodd bynnag, dylid hefyd ystyried lefel ansicrwydd ystadegau yn ofalus.

Os daw'r ystadegau o waith newyddiaduraeth y BBC ei hun, rhaid iddynt fod yn gywir ac yn gadarn. Dylid adlewyrchu cafeatau pwysig, cyfyngiadau a'r ystod berthnasol o dystiolaeth wrth eu cyflwyno. Efallai y bydd angen darparu'r manylion hyn i gynulleidfaoedd i'w helpu i ddeall a gwneud eu penderfyniadau eu hunain ar werth a phwysau'r ystadegau.

Pan fydd y BBC yn adrodd ar ystadegau sy'n cael eu darparu neu eu dehongli gan eraill, fel grwpiau ymgyrchu ac elusennau, pleidiau gwleidyddol, buddiannau masnachol neu gyfryngau eraill, dylai wneud hynny'n ddigyswllt a gyda'r amheuaeth briodol, ac ni ddylai o reidrwydd eu derbyn ar yr olwg gyntaf.

11.4.2 Hyd yn oed os oes tystiolaeth dda o hawliad penodol, er enghraifft o bôl piniwn neu astudiaeth wyddonol a gynhaliwyd yn dda, mae'n dal yn gallu bod yn anghywir neu beidio â rhoi'r darlun llawn. Dylid cynnwys posibilrwydd o'r fath wrth ystyried amlygrwydd. Yn yr un modd, dylid ystyried a gwirio dyfynnu dethol, sy'n aml yn broblem mewn datganiadau i'r wasg, yn ogystal â chanfyddiadau ffug neu 'dwyllodrus' – a all ddigwydd ar hap. Gellir gofyn am gyngor gan y Pennaeth Ystadegau a gohebwy'r arbenigol y BBC.

Dylid darllen yr adran hon ochr yn ochr â'r canllawiau: Gohebu ar Ystadegau.

Ffynonellau Ystadegau

11.4.3 Nid yw'r unigolyn neu'r sefydliad sy'n darparu data neu ystadegau a ddefnyddir gan y BBC – y ffynhonnell – mor bwysig ag ansawdd y data na chryfder y dystiolaeth sy'n sail i hawliad. Ond gall gwybodaeth am y ffynhonnell roi cyd-destun pwysig, neu rybudd, am gryfder neu ddibynadwyedd y dystiolaeth. Fel arfer dylid nodi ffynhonnell unrhyw ystadegyn a ddefnyddir.

Dylai ffynhonnell sy'n amharod neu'n methu dangos y dulliau neu'r prosesau y tu ôl i'w honiad, neu ddangos tystiolaeth ehangach ar y pwnc, gael ei thrin yn ofalus a dylid gwirio ei thystiolaeth gydag arbenigwyr eraill yn y maes.

(Gweler Adran 3 Cywirdeb: 3.4.8-3.4.9)

11.4.4 Os daw ystadegau o ffynhonnell sydd â buddiant personol, nid yw o reidrwydd yn golygu bod y wybodaeth yn annibynadwy, ond mae angen bod yn ofalus iawn i weld sut mae'r ffynhonnell wedi dewis y dystiolaeth ac wedi cyflwyno ei ffigurau. Bydd gan bleidiau gwleidyddol neu grwpiau ymgyrchu fuddiant personol amlwg ond felly hefyd ffynonellau cyffredin eraill, fel melinau trafod, adrannau prifysgolion ac elusennau.

Dylid ystyried a yw ffynhonnell wedi bod yn ddibynadwy yn y gorffennol; gellir cael cyngor gan y Pennaeth Ystadegau.

11.4.5 Mae disgwyl i ystadegau swyddogol gan adrannau'r llywodraeth neu gyrff ystadegol (fel y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd neu, yn y DU, y Swyddfa Ystadegau Gwladol) gael eu cynhyrchu'n ddiudedd ac yn rhydd o ddylanwad gwleidyddol. Fodd bynnag, nid yw hyn yn wir ym mhob gwlad ac efallai nad yw'n wir yn unman ar gyfer adroddiadau neu ddatganiadau i'r wasg sy'n seiliedig ar ystadegau swyddogol.

Mewn nifer o feysydd, mae cyrff proffesiynol yn gosod safonau ar gyfer ymchwil ac ystadegau, er enghraifft Awdurdod Ystadegau'r DU neu, ar gyfer pleidleisio, y British Polling Council; gall cadw at eu safonau fod yn arwydd o ddibynadwyedd.

(Gweler 11.4.25)

11.4.6 Er y gall datganiadau i'r wasg fod yn ffynhonnell o gynnwys defnyddiol, gallant hefyd gynnwys gorliwiadau am ymchwil, gan ddefnyddio ystadegau'n ddetholus. Dylid profi hawliadau o'r fath yn briodol yn hytrach na'u derbyn ar yr olwg gyntaf.

Mae adolygiad gan gymheiriaid o ymchwil a gyhoeddir mewn cyfnodolion gwyddonol yn arwydd o ddibynadwyedd ond nid yw'n gwarantu hynny. Dylid bod

yn ofalus iawn wrth drin ymchwil wyddonol nad yw wedi cael ei hadolygu gan gymheiriaid eto.

Rhoi Ystadegau Mewn Cyd-destun

11.4.7 Mae defnyddio ystadegau'n gywir yn golygu egluro unrhyw gafeatau a chyfyngiadau lle bo hynny'n berthnasol; dylid dweud wrth gynulleidfaoedd beth yw eu harwyddocâd, lle bo hynny'n briodol, gan gymryd gofal i osgoi rhoi mwy o bwysau i ffigurau nag sy'n gallu gwrthsefyll craffu.

Mae angen bod yn arbennig o ofalus wrth ystyried defnyddio ystadegau mewn penawdau, hysbysiadau gwrthio ac ar gyfryngau cymdeithasol yn gyffredinol, lle nad yw'n bosibl cynnwys digon o gyd-destun yn aml.

Dylai gwneuthurwyr cynnwys fod yn ofalus wrth ddefnyddio iaith, er enghraifft wrth ddangos cyfartaledd, neu gymedr, neu bwynt canol. Gall defnyddio termau o'r fath yn gyfnewidiol neu yn y cyd-destun anghywir gamarwain y gynulleidfa.

(Gweler y canllawiau: Adrodd ar 'Gyfartaledd' Ystadegau)

Canrannau a Phwyntiau Canran

11.4.8 Gall canrannau fod yn ffordd ddefnyddiol o ddisgrifio data'n ystyrlon ar yr amod eu bod yn cael eu defnyddio'n gywir ac mewn cyd-destun priodol; ond weithiau gallai fod yn haws dweud, er enghraifft, bod rhywbeth wedi dyblu yn hytrach na chynyddu 100%.

Gall rhoi gwybod am newid canrannol mawr ar ei ben ei hun swnio'n arwyddocaol ac yn haeddu sylw ar y newyddion, ond gall ystumio'r raddfa. Gellir gwella dealltwriaeth y gynulleidfa drwy adrodd am y niferoedd crai ochr yn ochr neu yn lle cynnydd canrannol. Er enghraifft, gallai math anarferol o drosedd fod wedi cynyddu 300% ond mae'n dal yn gymharol isel o ran nifer gwirioneddol yr achosion – er enghraifft o dri i ddeuddeg.

Dylai cynhyrchwyr cynnwys ddefnyddio'r termau 'canran' a 'phwyntiau canran' yn ofalus iawn. Efallai y bydd cynulleidfaoedd yn cael eu camarwain os ydynt yn cael eu defnyddio'n gyfnewidiol oherwydd maent yn tynnu sylw at ddau beth gwahanol: newid cymharol ac absoliwt.

Er y gall y cyd-destun fod yn ddigon weithiau i wneud yr ystyr a fwriadwyd yn glir, gall bod yn fwy eglur gynyddu dealltwriaeth y gynulleidfa. Er enghraifft: nid yw newid treth o 10% i 15% yn gynydd o 5% yn y gyfradd dreth. Mae'n gynydd

(absoliwt) o bum pwynt canran. Mewn termau cymharol, mae'r gyfradd dreth wedi codi hanner, sy'n gynydd o 50% os caiff ei fynegi fel canran.

Amcanestyniadau

11.4.9 Dylid bod yn ofalus wrth ddehongli amcanestyniadau, gan esbonio unrhyw gafeatau neu amodau. Mae amcanestyniadau a rhagolygon fel arfer yn cael eu cyflwyno fel amrywiaeth o bosibiliadau oherwydd ansicrwydd ynghylch digwyddiadau yn y dyfodol. Dylid rhoi ystod briodol o safbwyntiau posibl, gan ganolbwyntio ar y nifer mwyaf tebygol, yn hytrach na'r gwerth mwyaf eithafol. Dylid defnyddio ymadroddion pennawd sy'n seiliedig ar y gwerth mwyaf eithafol, fel 'hyd at', 'cynifer â', 'gallai godi i', 'gallai fod mor uchel â' neu 'gallai gyrraedd' yn ofalus iawn.

Ansicrwydd

11.4.10 Dylid ystyried lefel ansicrwydd ystadegau yn ofalus a dylid ei chyfleu i'r gynulleidfa lle bo hynny'n briodol, gan ddefnyddio iaith hygyrch ac annhechnegol.

Efallai y bydd ansicrwydd ynghylch manylder yr union werth sy'n cael ei ddyfynnu neu ansicrwydd ynghylch ansawdd y data sylfaenol.

Dylai adroddiadau gydnabod unrhyw ansicrwydd perthnasol, er enghraifft drwy osgoi cymariaethau neu safleoedd, drwy dalgrynnu ('200,000 yn fras' yn hytrach na '203,400' neu 'fwy na 60%' yn hytrach na '62.5%') a drwy adrodd amrediadau yn lle un rhif.

(Gweler y canllawiau: Gohebu ar Ystadegau)

Cyberthyniad ac Achosiad

11.4.11 Rhaid i wneuthurwyr cynnwys fod yn ofalus i beidio â thybio, os bydd dwy set o ddata'n cynyddu neu'n gostwng ar yr un pryd, bod un o reidrwydd yn achosi'r llall. Dyma'r gwahaniaeth rhwng cyberthyniad ac achosiad. Cyberthyniad yw pan fydd dwy set o ddata yn tueddu i symud gyda'i gilydd, ond ni ddylid awgrymu achosiad heb drothwy prawf uchel. Wrth chwilio am esboniadau o ddata cyberthynol, dylid ystyried a gafodd achosiad ei archwilio gan yr astudiaeth a dylid cymryd gofal i osgoi dibynnu ar ragdybiaethau, gan gynnwys eich rhai eich hun. Os nad oes tystiolaeth arall i gefnogi achosiad, ni ddylid rhoi gwybod am y gydberthynas y tu hwnt i'w bodolaeth, oni bai fod cyfiawnhad golygyddol dros hynny.

Cymariaethau

11.4.12 Gall cymariaethau helpu i wneud mwy o synnwyr o rifau a allai ymddangos yn ddiystyr ar eu pen eu hunain. Fodd bynnag, dylid osgoi cymariaethau ffug, fel amrywiadau mewn grwpiau neu gyfnodau amser, a allai gamarwain y gynulleidfa. Gall newidiadau a gwahaniaethau mewn systemau mesur neu safonau cofnodi annilysu cymariaethau dros amser, er enghraifft wrth gymharu gwahaniaethau rhwng y gwledydd datganoledig.

Graffiau, Siartiau, etc

11.4.13 Dylai cynhyrchwyr cynnwys fod yn ofalus iawn wrth ddefnyddio a dehongli graffiau a siartiau. Maent yn adnoddau defnyddiol ar gyfer dangos llawer iawn o ddata'n weledol yn gyflym, ond gallant gamarwain neu ystumio'r data, er enghraifft yn y ffordd o ddefnyddio graddfa fertigol, hepgor rhywfaint o ddata neu ddewis dyddiadau dechrau a gorffen yn ddetholus i gynrychioli newid dros amser. Pan ddefnyddir graffiau a siartiau, dylid dangos eu ffynhonnell bob amser.

Dylai gwneuthurwyr cynnwys gofio y gallai defnyddio siartiau ymddangos i'r gynulleidfa fel rhywbeth sy'n rhoi mwy o bwys ar ddata; gellir eu rhannu ar gyfryngau cymdeithasol ar eu pen eu hunain, eu hepgor o'u cyd-destun, ac efallai y bydd angen cynnwys cafeatau priodol mewn teitlau, is-deitlau neu droednodiadau.

Risg

11.4.14 Dylai'r BBC ohebu ar risgiau mewn cyd-destun, gan gymryd gofal i beidio â phoeni'r gynulleidfa'n ddiangen. Dylid osgoi penawdau a allai achosi braw neu bryder diangen.

Mae gohebu ar risg yn gallu dylanwadu ar ganfyddiad y cyhoedd o'r risg honno, yn enwedig yng nghyswllt straeon am beryglon iechyd neu droseddau. Gall adroddiadau camarweiniol ynghylch tebygolrwydd ystadegol, er enghraifft am risgiau iechyd, achosi i unigolion newid eu hymddygiad mewn ffyrdd a allai effeithio ar eu hiechyd; gallai adroddiad nad yw'n glir ynghylch y risgiau o ddioddef trosedd gynyddu ofn pobl yn ddiangen.

Dylai gwneuthurwyr cynnwys ystyried yr effaith emosiynol y gall lluniau a thystiolaeth bersonol ei chael ar ganfyddiadau o risg pan nad ydynt yn cael eu cefnogi gan gydbwysedd tystiolaeth. Os yw barn cyfrannwr yn groes i farn y mwyafrif, efallai y bydd gofynion cywirdeb dyladwy a didueddrwydd dyladwy yn mynnu bod hynny'n cael ei egluro.

Lle mae lefel wirioneddol y risg yn parhau'n isel, er gwaethaf cynnydd cymharol ymddangosiadol fawr (e.e. treblu), rhaid ystyried y cyfiawnhad golygyddol dros

adrodd stori o'r fath. Lle mae cyfiawnhad golygyddol dros adrodd newidiadau mewn risg, fel arfer dylid mynd ar drywydd lefel y risg a'i chynnwys, yn ogystal â'r newid cymharol.

(Gweler Adran 8 - Troseddu ac Ymddygiad Gwrthgymdeithasol: 8.4.10)

Gohebu am Faterion dadleuol

11.4.15 Gall gohebu am amrywiaeth o faterion dadleuol, fel yr economi neu raddfa'r newid yn yr hinsawdd, fod yn gymhleth a dibynnu ar ddealltwriaeth o ystadegau cywir ac ystyrlon. Lle bo'n briodol, dylid gofyn am gyngor gan newyddiadurwyr arbenigol y BBC.

Wrth gyflwyno materion o'r fath, mae'n bwysig sicrhau nad yw dewisiadau dilys ynghylch polisi, megis ar dreth a dyled, neu ar ddefnyddio ynni, yn cael eu cyflwyno fel elfennau hanfodol neu anochel. Dylid egluro'r cyd-destun perthnasol, gan gynnwys lle ceir cyfaddawdu mewn dewisiadau polisi. Dylai'r BBC roi gwybod am ansicrwydd pan fydd yn berthnasol i ddealltwriaeth o'r cyd-destun llawn.

(Gweler Adran 2 Didueddrwydd: 2.4.1-2.4.4)

Data

11.4.16 Mae'n bwysig defnyddio data at y dibenion cywir ac yn y ffordd gywir. Nid yw data'n cyfeirio at rifau mewn taenlenni yn unig; gall gynnwys testun, delweddu, fideo neu sain. Gellir dod o hyd iddo mewn amrywiaeth o ffynonellau. Gall data fod yn sail i ymchwiliadau neu newyddiaduraeth wreiddiol ond dylid ystyried y pwyntiau canlynol yn y lle cyntaf:

- a all set ddata ddarparu'r ateb i'r mater golygyddol yr ymchwilir iddo
- a yw'r cwestiwn priodol yn cael ei ofyn.

Yn gyffredinol, mae cwestiynau y gellir eu hateb gyda data yn benodol ac yn fesuradwy yn hytrach nag yn ansoddol neu'n achosol. Er enghraifft, mae'n haws ateb 'faint o ymddiriedolaethau'r GIG oedd wedi cyrraedd y targedau ar gyfer amseroedd aros y llynedd?' drwy ddata na 'sut mae'r GIG yn perfformio?'

Dylid bod yn ofalus wrth ddefnyddio data i ddod o hyd i berthynas achosol rhwng dau ffactor, neu i ganfod beth allai ddigwydd yn y dyfodol ar sail yr hyn a ddigwyddodd yn y gorffennol, a bydd angen ei ddadansoddi'n ofalus.

(Gweler 11.4.11)

Ansawdd Data

11.4.17 Dylai cynhyrchwyr cynnwys fod yn glir ynghylch beth sydd wedi a heb ei gynnwys mewn setiau data, ac ystyried unrhyw ddisgrifiad o'r data.

Dylai fod yn glir sut mae'r data wedi cael ei gasglu; dylid bod yn ofalus iawn wrth ddadansoddi data ar gyfryngau cymdeithasol.

Sut mae Cael Gafael ar Ddata

11.4.18 Gall cael mynediad at rai setiau data godi materion sy'n ymwneud â phreifatrwydd a'r gyfraith, yn enwedig os ydynt yn ganlyniad i ryddhau heb ganiatâd neu hacio gan unigolion neu grwpiau trydydd parti. Cyn defnyddio data o'r fath, ystyriwch sut y cafwyd gafael arno ac a oes budd sylweddol i'r cyhoedd sy'n cyfiawnhau ei ddefnyddio. Fel arfer, nid yw'r BBC yn hacio nac yn comisiynu gweithgareddau hacio gan drydydd partïon.

Os bydd y data'n cael ei lwytho i lawr o wefan neu storfa ddata gyhoeddus, dylai cynhyrchwyr wirio a oes ganddynt yr hawl i'w ddefnyddio. Bydd y rhan fwyaf o setiau data sydd ar gael i'r cyhoedd ar gael o dan drwydded agored, ond nid pob un. Mae cyngor ar gael gan y tîm Cyfreithiol IP.

(Gweler Adran 3 Cywirdeb: 3.4.6 ac Adran 7 Preifatrwydd: 7.4.44-7.4.45)

11.4.19 Dylai unrhyw gynnig i grafu gwefannau am ddata neu i ddefnyddio data sydd wedi'i grafu o wefannau gael ei atgyfeirio i'r tîm Polisi Golygyddol, a fydd yn ystyried budd y cyhoedd a pha mor briodol yw'r dull.

11.4.20 Rhaid i unrhyw gynnig i ddefnyddio data sy'n deillio o hacio neu sydd wedi'i ryddhau heb ganiatâd gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r tîm Polisi Golygyddol a'r tîm Cyngor Cyfreithiol Rhaglenni.

11.4.21 Rhaid i unrhyw gynnig i gael mynediad heb ei awdurdodi at systemau neu gyfrifon cyfrifiadurol drwy hacio neu gomisiynu hacio gan drydydd partïon gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Cyfarwyddwr Polisi a Safonau Golygyddol.

Sut mae Data'n cael ei Gyrchu a'i Dadansoddi

11.4.22 Ystyriwch unrhyw faterion sy'n ymwneud ag anhysbysrwydd neu 'ddod â'r darnau at ei gilydd' a allai gael eu hachosi drwy unrhyw gyfuniad o setiau data.

Mewn dadansoddiadau data mwy cymhleth, yn enwedig y rheini sy'n defnyddio deallusrwydd artiffisial (AI), mae'n bwysig cael dealltwriaeth drylwyr o sut cafodd yr adnodd ei hyfforddi, beth yw ei gyfraddau cywirdeb a gwallau, a beth yw ei gyfyngiadau.

Wrth gynnig defnyddio AI i dybio teimladau neu fwriad – beth allai pobl fod yn ei feddwl neu’n bwriadu ei wneud – dylai gwneuthurwyr cynnwys ystyried a oes dulliau eraill ar gael.

Sut mae Data’n Cael ei Gyflwyno a’i Adrodd

11.4.23 Dylai’r fethodoleg sy’n cael ei defnyddio i ddadansoddi unrhyw set ddata fod ar gael i’r gynulleidfa fel arfer, gan gynnwys unrhyw ansicrwydd neu led gwall perthnasol.

Dylai gwneuthurwyr cynnwys sy’n defnyddio unrhyw ddadansoddiad awtomataidd o ddata ei wirio – ni ddylid tybio ei fod yn gywir, yn enwedig os yw’r canlyniadau’n ymddangos yn anarferol neu’n annisgwyl.

(Gweler Adran 3 Cywirdeb: 3.4.8)

Sut mae Data’n Cael ei Storio

11.4.24 Rhaid casglu a storio’r holl ddata yn unol â deddfwriaeth diogelu data a pholisiau diogelu data’r BBC³. Os yw’n arbennig o sensitif, dylid ystyried diogelwch neu amgryptio ychwanegol.

Efallai y bydd angen cadw’r set ddata ddyddiedig wreiddiol er mwyn darparu cofnod heb ei olygu o’r ffynhonnell.

Polau Piniwn, Arolygon, Holiaduron, Pleidleisiau, Grwpiau Ffocws a Vox Pops

11.4.25 Pan fydd y BBC yn adrodd ar ymchwil i safbwyntiau neu brofiadau pobl, mae’n bwysig cyrraedd y safonau cywirdeb a didueddrwydd sy’n galluogi’r gynulleidfa i ymddiried yn nibynadwyedd y cynnwys.

Yn benodol, gall polau piniwn ac arolygon gynnwys risg i enw da, felly rhaid gofalu nad ydynt yn cael gormod o bwysau pan fyddant yn cael eu hadrodd a bod cyd-destun a chafeatau priodol yn eu lle.

Ar gyfer unrhyw bôl piniwn neu arolwg a gomisiynir gan y BBC, rhaid i’r fethodoleg (e.e. ar-lein, dros y ffôn neu wyneb yn wyneb), y data sylfaenol a

³ Gweler y Llawlyfr Diogelu Data: mae hwn ar gael ar Gateway at ddefnydd staff y BBC neu drwy olygyddion comisiynu ar gyfer cynhyrchwyr annibynnol; a Pholisi Preifatrwydd a Chwcis y BBC

chywirdeb yr iaith a ddefnyddir i'w hadrodd, allu gwrthsefyll craffu. Dylai manylion y data crai fod ar gael i'r gynulleidfa fel arfer.

(Gweler 11.4.29)

Pan fydd y BBC yn adrodd ar bôl piniwn, arolwg, holiadur neu bleidlais y mae wedi'i chomisiynu, rhaid peidio ag awgrymu bod barn gan y BBC am bolisi neu fater penodol, na'i bod wedi'i chomisiynu gyda'r bwriad o ddylanwadu ar farn am bwnc dadleuol cyfredol.

Gellir asesu cryfder y dystiolaeth ar gyfer hawliadau sy'n seiliedig ar y dulliau ymchwil hyn yn aml drwy ofyn:

- a yw'r bobl hynny sy'n ymateb yn adlewyrchu'n gywir y grŵp ehangach y maent i fod i'w gynrychioli
- a yw'r ymatebion yn cael eu defnyddio'n gywir, gan adlewyrchu'n ddibynadwy sut y gofynnwyd y cwestiynau gwreiddiol
- a astudiodd yr ymchwil ddigon o bobl i gael ymateb cadarn.

(Gweler 11.4.34)

11.4.26 Mae polau piniwn yn ceisio mesur barn grŵp mawr o bobl (e.e. pob oedolyn, 'pobl dan 35 oed', neu 'rhieni') drwy holi sampl cynrychioladol ohonynt. Gellir dod o hyd i'r sampl naill ai drwy ddewis aelodau o'r grŵp ar hap neu drwy ddefnyddio paneli polau piniwn, lle gellir dewis a phwysoli ymatebwyr er mwyn iddynt adlewyrchu nodweddion demograffig neu nodweddion eraill y grŵp mwy. Gellir disgrifio polau piniwn a gynhelir yn y modd hwn fel arolygon.

(Gweler 11.4.29)

11.4.27 Gall cynhyrchwyr cynnwys hefyd ddefnyddio'r term 'arolwg' i gyfeirio at fath gwahanol o ymchwil, lle cysylltir â holl aelodau o grŵp llai, penodol a gofynnir i bawb ateb cwestiynau. Gall y grŵp gynnwys pobl unigol, fel cadeiryddion pleidiau etholaeth, is-gangellorion prifysgol neu aelodau o gymdeithas benodol; neu gall gynnwys sefydliadau fel ymddiriedolaethau ieuchyd, awdurdodau lleol, clybiau pêl-droed mewn cynghrair benodol, ac ati. Ar gyfer y math hwn o ymchwil, bydd hygrdedd ystadegol yn dibynnu ar gysylltu â'r grŵp cyfan; bydd angen methodoleg gymeradwy a chyson, a bydd angen ymatebion o sylwedd gan gyfran y cytunwyd arni. Bydd cadernid arolwg o'r fath yn dibynnu ar y gyfradd ymateb (gorau po uchaf yw'r gyfradd ymateb) ac ar lefel yr hyder bod yr ymatebwyr yn cynrychioli'r grŵp cyfan (er enghraifft nad ydynt yn gorgynrychioli un rhan o'r wlad, neu is-grŵp penodol). Lle na dderbynnir digon o ymatebion, mae'n bosibl y bydd modd defnyddio ymchwil o'r fath o hyd (er

enghraifft adrodd rhifau crai neu gasglu gwybodaeth anecdotaidd); mae cyngor ar gael gan y tîm Polisi Golygyddol.

(Gweler 11.4.39)

11.4.28 Gall mathau eraill o ymchwil, er enghraifft un lle mae pobl wedi dewis cymryd rhan, fod yn ffordd ddefnyddiol o gael gwybod am brofiadau aelodau unigol o grŵp neu, o bryd i'w gilydd, nodi niferoedd crai o bobl; ond ni ellir defnyddio methodoleg o'r fath i fesur barn neu brofiadau'r grŵp yn ei gyfanrwydd oherwydd ni ellir ystyried y bobl sy'n dewis cymryd rhan yn gynrychioladol. Nid yw ymateb mwy yn ei wneud yn 'fwy' cynrychiadol. Gall sefydliadau eraill ddisgrifio ymchwil o'r fath yn aml fel 'arolwg' neu 'bôl piniwn'; dylai gwneuthurwyr cynnwys sicrhau nad yw'r gynulleidfa'n cael ei chamarwain ynghylch y pwys sy'n cael ei roi ar y fethodoleg drwy ddefnyddio'r termau hynny.

Pan fydd y BBC ei hun yn comisiynu neu'n cynnal ymchwil o'r fath, ni ddylid ei ddisgrifio fel 'arolwg' na 'phôl piniwn'; gall fod yn 'holiadur' neu'n 'astudiaeth', ond rhaid ei gwneud yn glir i'r gynulleidfa os yw'n un lle mae pobl wedi dewis cymryd rhan ac nad oes ganddo werth cynrychioliadol na chyfrannol.

(Gweler y canllawiau: Polau Piniwn, Arolygon, Holiaduron, Pleidleisiau a Pholau Gwelltyn)

Comisiynu Polau Piniwn gan Gwmnïau Polau Piniwn

11.4.29 Gellir cynnal polau piniwn wyneb yn wyneb, dros y ffôn neu ar-lein. Yn y DU, ar faterion polisi cyhoeddus cyfredol, pynciau gwleidyddol neu ddiwydiannol dadleuol, neu ar 'bynciau dadleuol' mewn unrhyw faes arall, dylai polau piniwn gael eu comisiynu fel arfer gan ddefnyddio aelodau o'r British Polling Council. Er mwyn comisiynu polau o'r fath y tu allan i'r DU, dylid gofyn am gyngor gan yr Uned Ymchwil Wleidyddol ynghylch methodoleg a sefydliadau polau piniwn priodol.

Rhaid i unrhyw bôl a gomisiynir ar y cyd â sefydliad arall fodloni gofynion didueddrwydd dyladwy a mynd i'r afael ag unrhyw wrthdaro posibl rhwng buddiannau.

11.4.30 Rhaid i unrhyw gynnig i gomisiynu pôl piniwn ar faterion polisi cyhoeddus, pynciau gwleidyddol neu ddiwydiannol dadleuol, neu ar 'bynciau dadleuol' mewn unrhyw faes arall, gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.

(Gweler Adran 10 Gwleidyddiaeth a Pholisi Cyhoeddus:
10.4.19-10.4.20)

11.4.31 Mae angen cymryd gofal arbennig wrth gomisiynu polau piniwn i geisio barn neu i archwilio profiadau plant a phobl ifanc. **Rhaid i unrhyw gynnig i gomisiynu polau piniwn sy'n ceisio barn neu'n holi am brofiadau plant a phobl ifanc ar unrhyw fater gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.**

(Gweler Adran 9 Plant a Phobl Ifanc fel Cyfranwyr: 9.4.3, 9.4.10 a 9.4.24-9.4.25)

(Gweler y canllawiau: Polau Piniwn, Arolygon, Holiaduron, Pleidleisiau a Pholau Gwelltyn)

11.4.32 **Pan fydd y BBC yn comisiynu polau piniwn, dylid cyhoeddi'r holl ganlyniadau a'r data ar eu cyfer fel arfer. Dylai unrhyw gynnig i beidio â gwneud hynny gael ei atgyfeirio i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.**

11.4.33 Anaml y bydd y BBC yn comisiynu polau piniwn ar fwriadau pleidleisio neu arwyddion eraill o gefnogaeth i bleidiau gwleidyddol. Nid yw'r BBC byth yn comisiynu polau piniwn ar fwriadau pleidleisio neu arwyddion eraill o gefnogaeth ar gyfer pleidiau gwleidyddol yn ystod unrhyw gyfnod etholiadau neu refferenda perthnasol. **Rhaid i unrhyw gynnig i gomisiynu pŵl piniwn (neu i ddefnyddio dulliau eraill, fel dadansoddi data) gyda'r bwriad o samplu cefnogaeth i bleidiau gwleidyddol neu fwriadau pleidleisio mewn cysylltiad ag etholiadau neu refferenda gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth i'w gymeradwyo.**

(Gweler Adran 10 Gwleidyddiaeth a Pholisi Cyhoeddus: 10.4.16-10.4.18)

Gohebu ar Bolau Piniwn

11.4.34 Fel arfer, ni ddylai canlyniad un pŵl piniwn fod yn brif stori neu'n bennawd mewn unrhyw allbwn neu hysbysiad gwthio, oni bai ei fod wedi sbarduno stori sy'n teilyngu ei gwneud yn brif stori neu'n brif bennawd ohoni'i hun a bod angen cyfeirio at ganfyddiadau'r pŵl piniwn er mwyn gwneud synnwyr o'r stori. **Rhaid i unrhyw gynnig i arwain gyda chanlyniad un pŵl piniwn, neu i arwain gyda hynny mewn unrhyw allbwn, neu hysbysiad gwthio, gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.**

(Gweler 11.4.36)

(Gweler y canllawiau: Polau Piniwn, Arolygon, Holiaduron, Pleidleisiau a Pholau Gwelltyn)

11.4.35 Wrth adrodd ar ganfyddiadau unrhyw bôl piniwn, p'un a yw'n cael ei gomisiynu gan y BBC neu gan rywun arall:

- ni ddylai iaith roi mwy o hygrededd i bolau piniwn nag sy'n haeddiannol; er enghraifft mae polau piniwn yn 'awgrymu' ac yn 'rhoi arwydd' o rywbeth, ond nid ydynt yn 'profi', yn 'dangos' nac yn 'datgelu'
- dylai'r iaith a ddefnyddir i adrodd canfyddiadau pôl piniwn adlewyrchu'n gywir ystyr y cwestiynau a ofynnwyd yn yr ymchwil gwreiddiol
- ni ddylid rhoi gwybod am wahaniaethau bach o fewn lled gwall pôl piniwn penodol fel gwahaniaeth sylweddol fel arfer
- ni ddylai'r BBC ddibynnu'n llwyr ar y dehongliad o ganlyniadau'r pôl piniwn a roddir gan y sefydliad neu'r cyhoeddiad sydd wedi'i gomisiynu
- dylai'r BBC adrodd ar y fethodoleg a ddefnyddiwyd (er enghraifft ar-lein, dros y ffôn neu wyneb yn wyneb), maint y sampl, y sefydliad a gynhaliodd y pôl piniwn a'r sefydliad neu'r cyhoeddiad a gomisiynodd y pôl
- os yw'n berthnasol o safbwynt golygyddol, dylid adrodd dyddiadau'r gwaith maes a'r digwyddiadau ers hynny a allai fod wedi newid barn
- os oes amheuan ynghylch methodoleg pôl piniwn neu onestrwydd y rheini sy'n ei gynnal, rhaid defnyddio iaith amodol briodol. Mae cyngor ar gael gan yr Uned Ymchwil Wleidyddol. Rhaid i wneuthurwyr cynnwys ystyried a yw canfyddiadau polau piniwn yn ddigon hygred i'w hadrodd; mae cyngor ar gael gan yr Uned Ymchwil Wleidyddol
- ni ddylai polau piniwn a gomisiynir gan y BBC gael eu disgrifio fel 'pôl piniwn y BBC' fel arfer, ond fel 'pôl piniwn ar gyfer y BBC'. Lle bo modd, dylai manylion perthnasol, gan gynnwys y cwestiynau, y canlyniadau a'r data sylfaenol, fod ar gael (er enghraifft drwy ddolen i wefan y cwmni polau piniwn) er mwyn i'r gynulleidfa gael gweld y fethodoleg a'r canlyniadau llawn.

Polau Piniwn – Bwriad Pleidleisio

11.4.36 Rhaid i ganlyniad, ar ei ben ei hun, un pôl piniwn bwriad pleidleisio (neu unrhyw ddull arall o asesu cefnogaeth i bleidiau gwleidyddol neu gwestiynau refferenda) beidio â bod yn bennawd nac yn brif stori unrhyw allbwn.

(Gweler y canllawiau: Polau Piniwn, Arolygon, Holiaduron, Pleidleisiau a Pholau Gwelltyn)

Wrth adrodd ar bolau bwriad pleidleisio:

- yn y DU dylent, fel arfer, fod wedi cael eu cynnal gan aelod o'r British Polling Council
- rhaid gohebu ar ganfyddiadau arolygon o fwriadau pleidleisio yng nghydestun tuedd, a all gynnwys canlyniadau'r holl bolau piniwn mawr dros gyfnod penodol neu fod yn gyfyngedig i'r newid yn y canfyddiadau gan un cwmni polau piniwn. Dylid bod yn ofalus iawn wrth ymdrin â chanlyniadau polau piniwn sy'n wahanol heb esboniad credadwy.

11.4.37 Rhaid i unrhyw gynnig i ohebu ar fwriadau pleidleisio a gafwyd drwy ddulliau ymchwil heblaw polau piniwn gael ei atgyfeirio i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.

Mae'r Uned Ymchwil Wleidyddol ar gael i roi cyngor, gan gynnwys mewn perthynas â pholau bwriad pleidleisio y tu allan i'r DU.

Polau ar Ddiwrnod Pleidleisio

11.4.38 Yn y DU ac mewn llawer o wledydd eraill, mae cyfyngiadau cyfreithiol ar gyhoeddi a gohebu ar bolau piniwn ar ddiwrnod etholiad; mae cyngor ar gael gan y Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.

(Gweler Adran 10 Gwleidyddiaeth a Pholisi Cyhoeddus: 10.4.24-10.4.25)

Arolygon (ac eithrio gan gwmnïau polau piniwn), Holiaduron, Grwpiau Ffocws a Phleidleisiau

(Gweler 11.4.26-11.4.28)

11.4.39 I gael ei ddiffinio fel 'arolwg y BBC' ar unrhyw fater, rhaid i astudiaeth:

- gwmpasu grŵp diffiniedig a chyfyngedig y mae ei safbwyntiau, ei bolisiau, ei ymddygiadau neu ei brofiadau yn cael eu dadansoddi
- gytuno ar baramedrau rhifiadol ymlaen llaw, fel y gyfradd ymateb isaf sy'n dderbyniol
- fod â methodoleg y cytunwyd arni, yn cynnwys cwestiynau sydd wedi'u geirio'n briodol ac yn cael eu gofyn mewn ffordd gyson
- gael ei gofnodi mewn iaith sy'n sicrhau na fydd y BBC yn honni dim byd na ellir ei gadarnhau drwy gyfeirio at ddata
- gael ei gynnal gan y BBC, heb ei gomisiynu gan sefydliad trydydd parti.

Dylid adrodd y canlyniad gan gyfeirio at union nifer yr ymatebwyr fel arfer; rhaid bod yn ofalus wrth gyfeirio at ganrannau a nodi'r cyd-destun priodol bob amser.

(Gweler 11.4.8 ac 11.4.27)

11.4.40 Gellir defnyddio grwpiau ffocws, o'u dewis yn briodol, i ymchwilio i'r rheswm pam mae pobl yn arddel safbwyntiau penodol ond nid i'r graddau y maent yn cael eu harddel.

Rhaid i'r BBC beidio ag awgrymu bod barn grwpiau ffocws, er mor ofalus y gallent fod wedi'u dewis, yn cynrychioli barn y boblogaeth gyfan, nag adran benodol o'r boblogaeth; rhaid peidio â'u defnyddio fel ffordd o geisio amcangyfrif maint y gefnogaeth i bleidiau gwleidyddol neu'r farn wleidyddol ymysg yr etholwyr yn gyffredinol.

11.4.41 Mae 'polau gwelltyn', drwy ddiffiniad, yn sampl anghynrychioliadol – maent yn cynnwys pleidleisiau ffôn, negeseuon testun ac ar-lein (gan gynnwys cyfryngau cymdeithasol); nid ydynt yn dangos barn na phrofiadau grŵp ehangach, ac nid oes ganddynt unrhyw werth mewn mesur gwahaniaethau cymharol rhwng amrywiaeth o ymatebion. Fodd bynnag, gallant fod yn ffordd effeithiol o ryngweithio â'r gynulleidfa, fel pleidleisio mewn cystadlaethau, dangos dadl, neu eu defnyddio at ddiben ysgafn, fel cynnwys adloniant. Lle defnyddir polau gwelltyn mewn perthynas â gwleidyddiaeth, polisi cyhoeddus cyfredol neu faterion dadleuol, dylid cynnwys cyfeiriad penodol sy'n ei gwneud yn glir i gynulleidfaoedd eu bod yn rhai lle mae pobl wedi dewis cymryd rhan ac nad ydynt yn gynrychioladol nac yn wyddonol. Nid yw ymateb mwy yn eu gwneud yn fwy cynrychiadol mewn unrhyw ffordd.

Gellir rhoi'r canlyniadau yng nghyd-destun y cynnwys dan sylw gan nodi niferoedd gwirioneddol; dylid defnyddio canrannau'n ofalus. Fodd bynnag:

- ni ddylai canlyniadau polau gwelltyn am wleidyddiaeth, polisi cyhoeddus cyfredol neu faterion dadleuol ymddangos mewn bwletin newyddion
- pan gynhelir polau gwelltyn ar yr un pwnc ar wahanol adegau, rhaid peidio â chyflwyno'r canlyniadau mewn ffordd sy'n gallu awgrymu bod tuedd
- ni ddylid byth ddefnyddio polau gwelltyn i gasglu gwybodaeth bwysig am gefnogaeth i bleidiau gwleidyddol neu fwriad pleidleisio.

(Gweler y canllawiau: Rhyngweithio â Chynulleidfaoedd; a Pholau Piniwn, Arolygon, Holiaduron, Pleidleisiau a Pholau Gwelltyn)

11.4.42 Rhaid i unrhyw gynnig i gomisiynu pôl piniwn neu unrhyw fath o arolwg, holiadur, pleidlais neu grŵp ffocws ar faterion polisi cyhoeddus, pynciau gwleidyddol neu ddiwydiannol dadleuol y diwrnod, neu ar 'bynciau dadleuol' mewn unrhyw faes arall, gael ei atgyfeirio ymlaen llaw i'r Prif Gynghorydd Gwleidyddiaeth.

11.4.43 Rhaid i unrhyw gynnig i gynnal pleidlais dros y ffôn, drwy neges destun neu ar-lein (gan gynnwys y cyfryngau cymdeithasol) ar unrhyw fater gael ei atgyfeirio i'r Uned Cyngor a Chontractau Technegol Rhyngweithedd (ITACU) a'r tîm Polisi Golygyddol. Rhaid cwblhau'r broses gymeradwyo briodol.

(Gweler Adran 17 Cystadlaethau, Pleidleisiau a Rhyngweithio: 17.4.23-17.4.24)

11.4.44 Gall mathau eraill o ymchwil neu astudiaethau cymdeithasol (a allai gynnwys gwaith academiaidd dilys) fod yn rhai lle mae pobl wedi dewis cymryd rhan neu'n peidio â chynrychioli unrhyw grŵp mwy mewn ffordd arall. Gall y math hwn o ymchwil fod yn ffordd ddefnyddiol o gael gwybod am brofiadau unigolion ac, o bryd i'w gilydd, o nodi union nifer y bobl sydd â phrofiad penodol. Fodd bynnag, ni ddylid ei ddefnyddio fel arfer i fesur barn neu brofiadau'r grŵp yn ei gyfanrwydd, nac i briodoli gwerth cymesur i wahanol ymatebion; ni ddylid byth ei ddefnyddio at y dibenion hynny o ran gwleidyddiaeth, polisi cyhoeddus cyfredol na materion dadleuol eraill.

11.4.45 Wrth ohebu ar arolygon sydd wedi'u comisiynu neu eu cynnal gan sefydliadau eraill, dylid eu trin ag amheuaeth briodol a, lle bo'n briodol, dylid disgrifio eu methodoleg. Mae angen bod yn ofalus, yn enwedig mewn allbwn newyddion, i beidio â gohebu ar arolygon o'r fath mewn ffordd sy'n arwain y gynulleidfa i gredu eu bod yn fwy dibynadwy nag y maent mewn gwirionedd.

Vox Pops

11.4.46 Gwerth vox pops yw caniatáu i wahanol ochrau dadl gael eu mynegi drwy leisiau'r cyhoedd. Ond dylai'r cyd-destun ei gwneud yn glir eu bod yn dangos dadl, nid yn mesur barn. Dylid bod yn ofalus, er enghraifft, wrth ddewis y lleoliad lle cânt eu cofnodi a dylid eu golygu fel arfer mewn ffordd sy'n sicrhau bod ystod briodol o safbwyntiau'n cael ei hadlewyrchu. Ni ddylid eu defnyddio i awgrymu cyfwerthedd ffug. Fel arfer, dim ond gyda phwrrpas golygyddol penodol y dylid comisiynu vox pops am wleidyddiaeth, polisi cyhoeddus cyfredol a materion dadleuol.